APLICAREA BUNELOR PRACTICI PRIVIND PARTICIPAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN EXERCIȚIUL ELECTORAL

Svetlana SLUSARENCO
CZU: 342.843-056.26 ***slusarenco75@mail.ru***

Constituția RM garantează cetățenilor săi dreptul de a participa nemijlocit şi prin reprezentanţi la administrarea treburilor publice. Legislația în vigoare reglementează dreptul de a participa la vot tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, opinie sau apartenenţă politică. Conform Constituției RM, principiul egalității este aplicabil tuturor cetățenilor RM, inclusiv celor care, în virtutea condiției fizice, se confruntă cu unele inconveniențe în realizarea dreptului la vot.

Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi a fost semnată de Republica Moldova la 30 martie 2007 și ratificată de RM prin Legea nr. 166 din 09.07.2010. Articolul 29 din Convenția menționată *supra*, afirmă necesitatea asigurării posibilităţii persoanelor cu dizabilităţi de a participa eficient şi deplin la viaţa politică şi publică, în condiţii egale cu ceilalţi, direct sau prin intermediul reprezentanţilor liber aleşi, inclusiv dreptul şi oportunitatea persoanelor cu dizabilităţi de a vota şi de a fi alese.

Statul asigură persoanelor cu dizabilităţi: a) drepturi politice şi posibilitatea de a beneficia de acestea în condiţii de egalitate cu ceilalţi; b) dreptul şi oportunitatea de a alege şi de a fi alese; c) dreptul la proceduri şi materiale de vot adecvate, accesibile şi uşor de înţeles şi de utilizat (implementarea modalităţilor alternative de vot); d) dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot secret la alegeri şi referendumuri, fără intimidare; e) dreptul de a deține efectiv un mandat de persoană aleasă şi de a îndeplini orice funcţie publică la nivel executiv sau legislativ, facilitând utilizarea tehnologiilor noi şi de asistare, acolo unde este cazul; f) dreptul de exprimare liberă a voinţei ca alegători şi, în acest scop, dacă este cazul și la solicitare, permite asistarea acestora la vot de către o persoană la alegerea lor; g) dreptul la libera formare a opiniei cu privire la partidele politice şi candidaţii electorali, inclusiv prin organizarea de dezbateri electorale și emisiuni radio-televizate în limbaj mimico-gestual, prin tipărirea de materiale electorale cu utilizarea sistemelor de scriere folosite de persoanele cu deficienţe de vedere, prin utilizarea altor instrumente de informare accesibile persoanelor cu dizabilităţi [1, art.7].

Codul electoral al RM consfințește accesul persoanelor cu dizabilități în secțiile de votare. Astfel, sediile secţiilor de votare se stabilesc, de regulă, în sediile aflate în proprietate publică şi se amenajează, astfel încât să faciliteze accesul în ele al persoanelor în vârstă şi cu dizabilităţi [2, art.30].

Dar simpla reglementare normativă privind facilitarea accesului persoanelor cu dizabilități în secțiile de votare nu simplifică și nu rezolvă problemele cu care se confruntă persoanele cu nevoi speciale. Aceste persoane suferă de deficiențe vizuale

(de percepție), afecțiuni auditive, deficiențe locomotorii sau deficiențe de vorbire articulate. Dar, pe lângă dizabilitatea fizică și senzorială, unii alegători mai suferă și de handicap mental.

Prin Legea nr. 238/2018 pentru modificarea Codului electoral, din art. 13 a fost exclusă norma privind restricția de a vota și/sau de a fi alese persoanele asupra cărora este instituită tutela. Dar a fost stabilită restricția de a vota și/sau de a fi alese în cazul persoanelor lipsite de dreptul la vot prin hotărârea definitivă a instanței de judecată.

Comisia Electorală Centrală a elaborat Instrucţiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare [3] și Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități [4].

Regulamentul menționat *supra* indică faptul că *persoană cu dizabilități* este persoana cu deficienţe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale, deficienţe care, în interacţiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngrădi participarea ei deplină şi eficientă la viaţa societăţii în condiţii de egalitate cu celelalte persoane. Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secţiei de votare stabilește că pentru accesul persoanelor cu dizabilități, organele administrației publice locale amenajează localul secției de votare cu rampe speciale [3, pct.10]. Pentru persoanele cu dizabilități sau care, din motive de sănătate, nu pot vota la cabina pentru vot secret, secția de votare trebuie să dispună de o cabină pentru vot secret marcată corespunzător, iar pentru persoanele cu deficiențe de vedere se recomandă dotarea cabinei, după caz, cu o sursă suplimentară de lumină, lupă, riglă, plic-șablon pentru buletinul de vot etc. [3, pct.17].

Dar statul trebuie nu doar să reglementeze exercitarea dreptului la vot al persoanelor cu dizabilități, dar este imperios necesar să garanteze realizarea acestui drept, prin oferirea oportunităților practice, asigurarea condițiilor optime și oferirea de sprijin acestor categorii de persoane. Astfel, persoanele cu dizabilități fizice și senzoriale au nevoie de asistența unui voluntar, care să o ajute să se deplaseze și să o asiste în exercitarea dreptului la vot. În acest sens, Comisia Eletorală Centrală, consiliile electorale de circumscripţie și birourile electorale ale secţiilor de votare trebuie să elaboreze un plan de acțiuni pentru asigurarea participării active și pasive a persoanelor cu dizabilități la exercițiul electoral. Urmează a fi create grupuri de lucru, constituite din reprezentanți ai administrației publice locale, reprezentanți ai Direcțiilor teritoriale de asistență socială, reprezentanți ai organizațiilor de voluntariat și ai asociațiilor de locatari. De asemenea, este binevenit de a include în componența acestor grupuri de lucru și persoane cu dizabilități, pentru a facilita identificarea eventualelor probleme, cu care se pot confrunta persoanele cu handicap.

La întocmirea listelor electorale, CEC urmează să conlucreze cu direcțiile teritoriale de asistență socială, în vederea identificării persoanelor cu dizabilități, pentru a organiza și dota secțiile de votare cu echipamentul necesar, în funcție de nevoile persoanei cu dizabilități, ca de exemplu, o cabină de vot special amenajată pentru persoanele cu probleme locomotorii sau cu deficiențe vizuale (de percepție). Astfel, direcția teritorială de asistență socială urmează să prezinte CEC informații

despre locul de trai, pentru a identifica secția de votare cea mai apropiată, precum și informații despre gradul de dizabilitate, pentru a cunoaște dacă persoana cu dizabilități se va deplasa la secția de votare sau va fi necesară detașarea urnei mobile. Dar urmează să menționăm că informațiile cu caracter personal al persoanei cu dizabilități, pot fi gestionate de autoritatea electorală doar după solicitarea acordului acestei persoane.

Pentru asigurarea participării la vot a persoanelor cu dizabilități, CEC poate implica voluntari sau membri ai organizațiilor nonguvernamentale, care s-ar oferi să sprijine persoanele cu dizabilități.

Participarea la administrarea treburilor publice prin reprezentanţi face parte din categoria drepturilor politice şi presupune dreptul fiecărui cetăţean, inclusiv al celor cu dizabilități, de a participa la conducerea societăţii şi de a-i desemna pe guvernanţi. Realizarea acestui drept este recunoscut cetăţenilor Republicii Moldova, în baza legăturii politico-juridice permanente dintre stat și cetățean.

Referințe:

1. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi nr. 60 din 30.03.2012. În: *Monitorul Oficial*, 2012, nr. 155-159, art. 508.
2. Codul electoral al RM nr. 1381 din 21.11.1997. Modificat prin Legea nr.223 din 04.12.2020. În: *Monitorul Oficial*, 2020, nr. 360-371, art.301 (în vigoare 25.01.21).
3. Instrucţiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secţiei de votare, aprobată prin Hotărârea CEC nr. 2625 din 12 august 2014, modificată prin Hotărârea CEC nr. 1822 din 25 septembrie 2018.
4. Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități, aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4463 din 26 ianuarie 2016.

Comunicare elaborată în baza ***Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului”*** *în cadrul Laboratorului de cercetare științifică „Drept Public Comparat şi e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.*